

पुणे, वर्ष १, अंक ४, फेब्रुवारी २०११ ₹३०

अर्थपूर्ण

व्यक्ती, समाज आणि देशाच्या परिपूर्ण विकासासाठी...

स्वाभिमानाची, आनंदाची, परिपूर्ण जीवनाचा करू स्वीकार; बेरोजगारी, गुन्हेगारी, भ्रष्टाचार, दहशतवादाला देऊ नकार

जागते रहो...

यमाजी मालकर

ymalkar@gmail.com

जगातील सर्वश्रेष्ठ इतिहासकार विल ड्युरांड यांचे 'द केस फॉर इंडिया' या १९३० साली प्रसिद्ध झालेल्या पुस्तकाचा मराठी अनुवाद 'हिंदुस्थानची कैफियत' या नावाने पुण्यात नुकताच प्रसिद्ध झाला. प्रसिद्ध उद्योगपती आणि सर्वसामान्य भारतीयांविषयी तळमळ असणारे श्री. कल्याण वर्दे यांनी हा अनुवाद केला आहे. श्री. वर्दे अर्थक्रांती प्रस्तावाचे पाठीराखे असून ड्युरांडचे पुस्तक वाचून ते अस्वस्थ झाले आणि त्या अस्वस्थतेतून त्यांनी आपली व्यग्रता बाजूला ठेवून हा अनुवाद पूर्ण केला 'हिंदुस्थानची कैफियत' वाचून मीही अस्वस्थ झालो आणि आपण सर्वांनी अस्वस्थ व्हावे, म्हणून या पुस्तकाचा काही भाग क्रमशः या अंकापासून 'अर्थपूर्ण'च्या वाचकांसाठी प्रसिद्ध करण्याचा निर्णय घेतला. ज्याला शक्य असेल त्याने विल ड्युरांडचे पुस्तक मुळातून वाचावे, ते ज्याला शक्य नसेल त्याने 'हिंदुस्थानची कैफियत' वाचावे आणि ज्याला तेही शक्य नसेल त्याने किमान 'अर्थपूर्ण'मधील हे भाग वाचावेत. ज्याला भारताचा प्रवास समजावून घ्यायचा आहे, त्याच्यासाठी यापेक्षा दुसरा चांगला मार्ग नाही, असे मला वाटते.

आजपासून ८० वर्षांपूर्वी हातातील सर्व कामे बाजूला ठेवून विल ड्युरांड भारतात आले. ते भारत आडवा -उभा फिरले. तो काळ लक्षात घ्या आणि ते अमेरिकन आहेत, हेही लक्षात घ्या. इंग्रजांनी भारताची कशी आणि किती लूट केली हे तर ड्युरांड यांनी नोंदवले आहेच, पण भारतीय संस्कृतीचा सखोल अभ्यास करून सगळ्या संस्कृतींमध्ये ती कशी सर्वश्रेष्ठ संस्कृती आहे, हे मत त्यांनी जगापुढे मांडले. या पुस्तकाचे महत्त्व लक्षात येण्यासाठी ड्युरांड यांनी १ ऑक्टोबर १९३० या दिवशी लिहिलेल्या प्रस्तावनेतील काही भाग आपण पाहू यात.

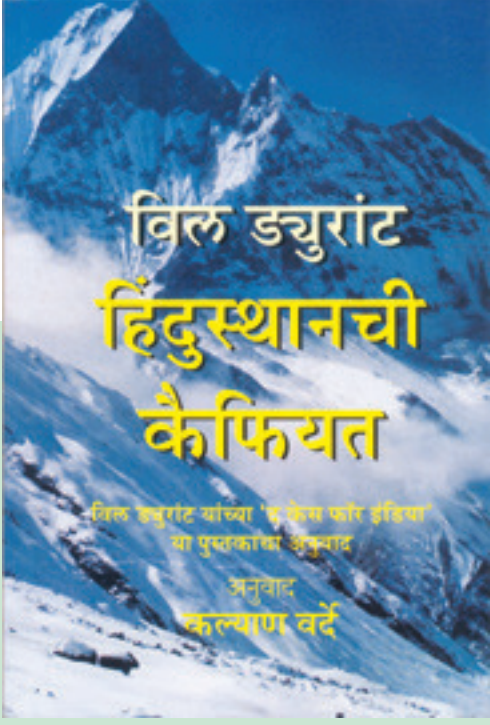
विल ड्युरांड म्हणतात :

"हिंदुस्थानात मी अशा काही घटना पाहिल्या की ज्यामुळे अभ्यास व लेखन या गोष्टी क्षुल्लक असल्याची भावना माझ्या मनात बळावली. जगातला एक पंचमांश मानवी समाज जगात इतर कुणाच्याही वाट्याला न आलेले असे दारिद्र्य व कडवट पिळवणुकीने भरडला जात आहे. कोणतेही शासन आपल्या रयतेला यातनांच्या इतक्या गर्तेत कसे राहू देऊ शकते, हे तर मला अनाकलनीयच वाटते.

हिंदुस्थानातले सध्याचे जीवन, त्याचा गौरवशाली इतिहास व त्याने दुःख व यातना भोगत केलेल्या वैशिष्ट्यपूर्ण क्रांतीचा अभ्यास करण्याची खूणगाढ मनाशी बांधून मी परत आलो. मला आजचे गांधीजींचे तत्त्वज्ञान व प्राचीन बौद्ध तत्त्वज्ञानाचा अभ्यास करावयाचा होता. मी जसजसा वाचत गेलो तसे इंग्रजांनी दीडशे वर्षे हिंदुस्थानमध्ये जाणीवपूर्वक व हेतूपुरस्सर केलेल्या रक्तपाताची वर्णने वाचून मला आश्चर्याचा धक्का बसत असे व एक प्रकारच्या सात्त्विक संतापाने माझे मन भरून येत असे. इतिहासातल्या सर्वांत घोर अपराधांचा शोध मला लागलाय, असे वाटू लागले. आणि म्हणूनच पूर्वेकाळातील माझ्या संशोधनाला थोडेसे बाजूला ठेवण्याची परवानगी मला वाचकांनी द्यावी, जेणेकरून मला हिंदुस्थानबद्दल ठामपणे बोलता येईल.

बंदुका व रक्त यांच्यापुढे शब्द क्षीण असतात याची मला कल्पना आहे. सत्ता व समृद्धीपुढे सत्य व सभ्यता किती निरर्थक ठरतात हेही मी जाणतो, परंतु खूप दूरवर प्राणपणाने स्वातंत्र्यासाठी लढणाऱ्या एखाद्याही हिंदुस्थानी माणसापर्यंत माझा आवाज (साद) पोहोचला व त्याला थोडा जरी दिलासा मिळाला तर या छोट्याशा पुस्तकामागील काही महिन्यांचे श्रम माझ्यासाठी गोड अनुभव ठरेल. कारण या घटकेला हिंदुस्थानला मदत करण्याशिवाय माझ्या मनात दुसरे काही नाही."

प्रस्तावनेच्या अखेरीस त्यांनी एक नोंद केली आहे, त्यात त्यांनी म्हटले आहे : हे पुस्तक कोणतीही

हिंदुस्थानी व्यक्ती किंवा हिंदुस्थानसाठी काम करणाऱ्या व्यक्तीला सांगून किंवा त्यांची कोणत्याही प्रकारची मदत न घेता लिहिले आहे.

या नोंदीचे महत्त्व आपल्याला क्रमशः भाग वाचल्यानंतर लक्षात येईल.

जगात लोकसंख्येत दुसऱ्या क्रमांकावर असलेला, सातव्या क्रमांकाची जमीन ताब्यात असलेला आणि अकराव्या क्रमांकाची अर्थव्यवस्था असलेला आजचा स्वतंत्र, प्रजासत्ताक भारत कसा असायला हवा होता, याचे प्रत्येक भारतीयाने मनात एक रम्य चित्र आहे. भारताची आजची परिस्थिती आणि हे चित्र काही केल्या जुळत नाही. १२० कोटी जनतेची अभावग्रस्तता संपता संपत नाही. जीवन जगण्याच्या लढाईत एक तर अनेक जण आजही हार पत्करतात, अनेक जण हातातोंडाची गाठ पडते यात समाधान मानतात, आपण आज तरी सुपात आहोत, याचे काही जण घडीभर समाधान व्यक्त करतात किंवा अगदी मोजके लोक आपला या परिस्थितीशी काही संबंधच नाही, असे मनाला समजावत राहातात, मात्र या सर्वांना माहित आहे, माझा देश आजारी पडला आहे आणि त्याच्यावर आता ऑपरेशनचीच गरज आहे. हे ऑपरेशन कोणते आणि कसे असावे, यावर देशभर व्यापक चर्चा झाली पाहिजे. त्या चर्चेला गती यावी, यासाठी 'अर्थक्रांती प्रतिष्ठान'

आणि 'अर्थपूर्ण' काम करते आहे.

मुळात आपला देश या स्थितीला का येऊन पोहचला, हे जाणून घ्यायचे असेल तर आधी 'हिंदुस्थानची कैफियत' जाणून घ्यावी लागेल. ही कैफियत विल ड्युरांट यांनी इतक्या परखडपणे मांडली आहे की प्रत्येक भारतीय माणसाने खडबडून जागे व्हावे. अस्वस्थ व्हावे आणि माझ्या देशाचे वैभव परत मिळविण्यासाठी कार्यरत व्हावे.

श्री. कल्याण वर्दे यांनी या पुस्तकाचा अनुवाद करताना वैभवशाली भारताचे स्वप्न पाहिले आहे. त्यांनी मनोगतात म्हटले आहे:

“ स्वातंत्र्याचे महत्त्व मानवी आयुष्यात फार मोठे आहे व आजही भारतीय लोकशाहीत खऱ्या अर्थाने हे रुजविण्यासाठी, सतत जागरूक व सतर्क राहण्याची गरज ६३ वर्षांच्या स्वातंत्र्यानंतरही कमी झालेली नाही. सत्ताधारी व्यक्ती, पक्ष, संघटना यांच्यातही परकीय सत्ताधार्यांनी उधळलेले गुण, त्यांचा न संपणारा स्वार्थ किंवा मानवी आयुष्याबद्दलचा अनादर टायी टायी दिसून येतो. ब्रिटिश सत्ताधार्यांनी ज्या प्रकारचे गैरव्यवहार केले तोच अनुभव आजही लोकशाहीत भारतीय समाजाला येतो आहे. ही स्वतंत्र भारताच्या लोकशाहीची शोकांतिका होण्याची भीती आहे. हिंदुस्थानची कैफियत मांडताना एका अमेरिकन माणसाने मोठ्या प्रेमाने ८० वर्षापूर्वी 'जागते रहो' असा संदेश आपल्याला दिला.”

'अर्थपूर्ण'च्या पानापानांवर हा 'जागते रहो' चा संदेश असणार आहे. पारतंत्र्यातील १५०-२०० वर्षांत आम्ही जे हरवून बसलो आहोत ते नेमके काय आहे, हे या मालिकेत आपल्याला वाचायला मिळेल. आमच्यात कोणत्या रोगाचे जंतू भिनले आहेत, हे एकदा समजले की उपचार काय करायचे, हे कळायला लागेल. जागे राहणे, त्यासाठी वाचत राहणे, त्यातील पटले ते प्रत्यक्षात येण्यासाठी वैयक्तिक आणि सामूहिक प्रयत्न करणे हाच तर अर्थपूर्ण जीवन जगण्याच्या दिशेने होणारा अर्थपूर्ण प्रवास आहे. तो आपल्याला सोबत करावयाचा आहे.